

**MEYDANCIK BELDESİ GÜRCÜLERİNDE
GEÇİŞ DÖNEMLERİNDEN “DOĞUM”**

**BIRTH IN THE TRANSITION PERIOD AMONG
GEORGIANS OF MEYDANCIK DISTRICT**

**ЖИЗНЕННЫЙ ЦИКЛ "РОЖДЕНИЕ" ГРУЗИНОВ ПРОЖИВАЮЩИХ В СЕЛЕ
МЕЙДАНДЖЫК**

Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK*

ÖZ

Artvin ili, Şavşat İlçesi, Meydancık Beldesi ve civar köylerinde halk kendisini Gürcü olarak adlandırmaktadır. Bölge halkı üzerinde yapmış olduğumuz derleme faaliyetlerini 2014 yılından beri sürdürmekteyiz. Bu çalışmamız, Meydancık beldesindeki sosyal adet ve gelenlerden “doğum” ile ilgili kısmı kapsamaktadır.

Anahtar kelimeler: Meydancık, Gürcü, Artvin, Şavşat, Doğum, Çocuk, Gebelik

ABSTRACT

People living in Meydancık District, Şavşat, Artvin and the neighboring villages regard themselves as Georgians. We have been carrying out our compilation activities on the people in this region since 2014. This study includes the "birth" part of social traditions among people in Meydancık.

Key Words: Meydancık, Georgian, Artvin, Şavşat, Birth, Child, Pregnancy

АННОТАЦИЯ

Народ живущий в провинции Артвин, в районе Шавшат, в селе Мейданджык, а также в деревне в окрестностях называет себя грузинами. Мы собираем материалы про жителей этих районов с 2014 года. Данная работа посвящена теме "Рождение", которое состоит из обычаев и традиции жителей села Мейданджык.

Ключевые слова: Мейданджык, Грузин, Артвин, Шавшат, Рождение, Ребенок, Беременность

Meydancık Sosyo – Etnik Yapı ve Coğrafyası

Eski adı İmerhev olan Meydancık'ın halkı Gürcü'dür. İnternet sitelerinde Gürcü – Kıpçak karışıktır dense de önemli olan kişinin kendisini adlandırması, kendi kimliğini beyan etmesidir. Halkı Müslüman olsa da bazıları kendilerini Hıristiyanlığa yakın hissetmektedir ancak bu durumda olanların sayısı zikredilemeyecek kadar azdır. Buna, kişisel tercih de diyebiliriz.

* Prof. Dr., Ardahan Üniversitesi, İBEF, TDE Bölümü, Halk Edebiyatı Öğretim Üyesi. .
10.17498/kdeniz.279669

Bölge halkı Türkçeyi bilmektedir. Çok yaşlılar arasında Gürcüce konuşma ve anlaşma dili olarak kullanılmaktadır. Gençler arasında Gürcüce kelime bazında bilinmekte, kullanılmamaktadır. Çok yaşlılar Türkçeyi okulda veya askerde öğrendiğini belirtmektedir.

Erkekler arasında okur - yazarlık kadınlara göre daha fazladır. Türkiye geneline göre okur - yazarlık oranının yüksek olduğu da söylenebilir.

Artvin iline 98 km, Şavşat ilçesine 33 km, olan Meydancık 4 köyden oluşmaktadır. Yolu asfalttır. Yakın zamana kadar belde kimliğinde olan Meydancık, nüfus azalması ve göçler nedeniyle 2014 yılında köy statüsüne indirilmiştir. 1997’de 197 olan nüfus, 2000’de 148’e düşmüştür. Ancak bu rakamlar realist değildir. Beldenin kış aylarında nüfusu azalmakta, bahar ve yaz aylarında, gurbetçilerin dönüşüyle artmaktadır.

Denizden yüksekliği 1350 metredir. Sert Karadeniz iklimi yaşayan bölge Gürcistan’ın Khulo ve Keda bölgelerine de komşudur. Bölge dağlıktır. Derin vadiler içinde yer alan bölgeye son zamanlarda pek çok elektrik santrali inşa edilmeye başlanmıştır.

Bölgenin geçim kaynağı arıcılık, ormancılık, hayvancılık ve az miktarda tarımdır. Yaban hayatı ve av hayvanları açısından zenginlik gösterir.

Meydancık beldesi ile ilgili olarak yapmış olduğumuz derleme faaliyetleri neticesinde elde ettiğimiz bilgilerden düğün ile ilgili kısmını daha önceki sempozyumda tebliğ olarak sunmuştuk. Bu tebliğimizde de doğum adetlerini, sunmaktayız.

Derleme tekniklerinden “ karşılıklı görüşme” ve “gözlem” tekniği kullanılmıştır. Kayıtlar video kamera yoluyla yapılmıştır. Genellikle kadın ağırlıklı 18 kişiden derleme yapılmıştır. Derle esnasında sorulan sorular, Kültür Bakanlığı, Halk Kültürünü Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü’nün hazırladığı soruları, günümüz uyarlaması yapılarak kaynak kişilere sorulmuştur. Gözlem ve görüşme yönteminde derlemeci olarak nezaretimizde iki yüksek lisans öğrencisi (Elvan Saltaş – Tülin Gümüş) yardım etmiştir.

Doğum, aileye yeni bir bireyin katılması, neslin devamı canlıların tamamı için çok önemlidir. Her ne kadar erkek çocuk makbul tutulsa da, kız çocuklar da sevinçle karşılanır. Ailelerin beklentisi doğacak ve doğum yapacak kişilerin sağlıklı olmasıdır.

Dede Korkut Hikayelerinde çocuksuz ailelerin toplumdan dışlandığı, aşağılandığı görülmektedir. Bayındır Han’ın ziyafetine gelen Dirse Han, çocuksuz olduğu için kara otağa kondurulur, altına kara keçe döşenir, önüne karakoyun yahnisini konur.¹ Meydancık beldesinde çocuksuzluk utanılacak bir durum olmasa da üzülecek bir durumdur.

Doğum Öncesi

Çocuk sahibi olmak için bazı pratikler uygulanmaktadır. Evlendikten sonra uzun süre çocuk sahibi olamayanlar, “Taşköprü Ziyareti”ne gider, orada yatar, adak adar.

Çocuğu olmayan kadınlar kavrulmuş toprağa oturtulur. Bunun dışında “aşk merdiveni” adı verilen bir ot ile birlikte (Gürcücesi : etere), arpa, soğan, “çermik” adı verilen bir ot, arpa samanı, kabak bir kazanda kaynatılarak buharına oturtulmaktadır.

Düşük yapan kadınlar için mum, yumurta, örümcek ağı karışımı yedirilir. Yumurta, tereyağı ve bal mumu pişirilip kadına yedirilmesi de hem düşük olmasın ve hem de çocuk olmasın diye kadına yedirilir. “Malaka” adı verilen bir çeşit ot da çocuk olmasın, hamile kalınmasın diye rahme konulmaktadır.

¹ Orhan Şaik Gökyay, Dede Korkut Hikayeleri, İstanbul 1976, 1.

Çocuğun cinsiyeti ile ilgili olarak, karın ve kalça bölgesi geniş olur ise kız, karın öne doğru sivri olursa erkek olacağına inanılmaktadır. Doğum yapacak kadının hamilelik döneminde yüzü güzel ise kız doğuracağına kanaat getirilmektedir.

Çocuk doğmadan önce, doğumdan sonra giyeceği giysiler, kundak bezleri, altlık bezleri hazırlanır. Bunlar beyaz ketenden yapılır.

Erkek çocuk olmasını isteyenler, doğumdan sonra eşi, ters çevirerek gömerler. Zor doğumlarda, dışardan gelen birisinin önüne doğum yapacak kadının peştemalını veya önlüğünü önüne atarlar.

Doğum

Doğumdan sonra çocuk baygın veya ölü ise, eş kesilmeden eş soğuk suya veya küle bırakılıyor.

Eskiden doğumlar köyde tecrübeli kadınlar tarafından yaptırılıyordu. Ebe, doğum yapacak kadını kucacağına oturtur, hamile kadını, iki eliyle göğüs altından aşağı doğru bastırır. Doğum yaptıran kadın, kırk gün süre ile gelip, bebeği yumurta sarısı ile yıkar. Kırk günün sonunda kendisine bu hizmetleri karşılığında, ailenin gücü oranında bir bahşış verilmektedir. Bu bahşış sadece para değil, bazen mısır, ceviz, fasulye vb. şeyler de olabilir.

Anadolu'nun her tarafında olduğu gibi doğum esnasında evin erkekleri ve küçük kız çocukları dışarı çıkartılır. Evde yalnızca doğuma yardımcı olacak kadınlar bulunur. Baba adayi diğer erkeklerle birlikte. Doğum sonrasında baba adayına müjdeye gelen kişiye bir hediye verilir. Baba olan kişi, doğumdan sonra kendisini toparlayan kadını ve bebeği görmeye gelebilir.

Doğum Sonrası

Anadolu'nun hemen her yerinde bilinen “Alkarısı” inancı burada yoktur. Ayrıca her Türk toplumunda görülen çocuğu tuzlama geleneği Meydancık ve köylerinde rastlanılmamıştır. Güneydoğu Anadolu'da görülen çocuğun dağlanması hadisesi de yoktur. Rahatsızlanan çocuğa okuturma olsa da bu okutma işi pir, şeyh, ocak ehli gibi kişilere değil herhangi bir kişi tarafından gerçekleştirilir.

Doğum yapan kadın ve çocuk kırk gün dışarı çıkarılmaz. Dışardan birisi olursa, bir ateş, gelen kişinin başı üzerinde üç kere dolaştırıldıktan sonra içeri alınır.

Doğum yapan kadını ziyarete gelenler beraberlerinde hediye olarak yoğurt, süt, yumurta ve tereyağı getirir. Kırk gün boyunca lohusa kadına su az içirilir, genellikle ve bolca tereyağında pişirilmiş yumurta yedirilir, süt ve süzme yoğur verilir.

Doğum yapan kadının yatağına ve bebeğin beşiği etrafına kalın ip sarılır, baş tarafına kutsal kitap asılır, beşik etrafında sarımsak çevrilir, yatağa makas veya bıçak gibi demir eşya konulur. Bebeği beşiğe sararken “ardah” adı verilen bez kullanılır.

Çocuğun sancısı var ise kangal tikenin içinde bulunan böcek ezilip yedirilir. Bununla birlikte yosun üstünde biten bir ot ezilip yedirilir. Pişik ve sancı giderilmesi için, farelerin dışarı attığı siyah renkli toprak alınır, sac üzerinde ateşte kavrulur, ayrı bir yerde saklanır. Bu toprak ihtiyaç halinde altlık bezine bu toprak konulur. Islanan veya kirlenen toprak yenisi ile değiştirilir.

Annenin sütünün azalması veya kesilmesi durumunda, kadın, güneş doğmadan önce dışarıya çıkarılır ve “Sen geliyorsun, sütüm de gelsin!” diye üç kere seslendirilir.

Kırktan çıkartma ise, kırk tane arpa tanesi seçilir, okunarak ısıtılmış olan suya atılır, bu su ile hem çocuk ve hem de kadın banyo yaptırılır, lohusalık döneminde elinin değdiği her şey bu su ile yıkanır, üç kere “kırkım çıktı, korkum çıktı!” dedirtilir.

Çocuğa ad verme ise, çocuk doğar doğmaz bir ad verilir. Evin erkek büyüğü, çocuğun sağ kulağına gamet, sol kulağına ezan okuyup, üç kere çocuğun kulağına konulan ismi tekrar eder. Anne ve çocuğun ölümünde, anne şehit, çocuk masum / melek sayılmaktadır.

Çocuk rahat uyusun diye bebeğin beşiğine bir kedi bırakılır. Bir müddet beşikte kalan kedi kaldırılıp, yerine bebek yatırılır.

Bebek tecrübeli kadınlar tarafından yıkanır ve her yıkamada bacaklarından tutularak aşağıya doğru sarkıtılır. Vücudu düzgün olsun diye masaj yaptırılır. Kurulandıktan sonra kol ve bacaklarına egzersiz yaptırılır. Kırkı çıkmadan bebeğin tırnakları ve saçları kesilmez. Kesilen tırnaklar temiz bir yere bırakılır. Kendi kendine gülümseyen bebekleri meleklerin güldürdüğüne inanılır.

Çocuk istikbalde nasıl olması isteniyor ise, göbük o mesleğin icra edildiği yere gömülür. Erkek çocuk için, eve bağlı kalsın diye, evin eşiğinin köşe kısmına gömülüyor. Okuması isteniyor ise okula, hoca olması isteniyor ise cami avlusuna gömülüyor. Bebeğin düşen göbeği, insan ayağının basmayacağı, temiz bir yere gömülür. Çocuğun istikbalini belirlemede bebeğin önüne kalem, kağıt, kutsal kitap gibi şeyler konulur. Bebek hangisine elini atarsa o mesleği seçeceğine dair bir inanç vardır.

Kaynaklar

Yazılı kaynaklar:

Orhan Şaik Gökyay, **Dede Korkut Hikayeleri**, İstanbul 1976.

Nail Tan, **Folklor**, Ankara 2002.

Nermin Erdentuğ, **Sosyal Adet ve Geleneklerimiz**, Ankara 1977.

Sözlü kayıtlar:

28.05.2016 Tarihli, Artvin ili Şavşat ilçesi, Meydancık, Mısırlı, Balıklı köylerinde video kayıtları No: M2UOO35, M2UOO36, M2UOO37, M2UOO38, M2UOO39.

Kaynak Kişiler:

Ali Osman Yazar, 1927 Meydancık / Taşköprü doğumlu, okur – yazar, köy hizmetlerinden emekli, 2 oğlu 18 torunu var.

Ali Sancar, 1947 Meydancık / Taşköprü doğumlu, ortaokul (8 yıl), şoför emeklisi, 2 kız, 6 torunu var.

Ali Sultan Ekin, 1944 Meydancık doğumlu, okur – yazar, çiftçi – müzisyen, 1 oğlu var.

Aynur Avcıbas 1949 Meydancık / Mısırlı doğumlu olup okula gitmemiş

Ayser Güzel 1976 Meydancık / Mısırlı doğumlu olup, ilkokul mezunudur

Dursun Yağcı, 1935 Meydancık / Taşköprü doğumlu, ilkokul mezunu, çiftçi, 3 kız, 1 oğul, 10 torunu var.

Ertan Turan, 1968 Şavşat / Tepeköy doğumlu, lise mezunu, esnaf, 1 kız var.

Gülinaz Yılmaz 1952 Meydancık / Mısırlı doğumlu olup ilkokul mezunudur

Kemal Tekgümüş, 1950 Meydancık doğumlu, ilkokul mezunu, çiftçi, 2 kız, 3 erkek, 8 torunu var

Meryem Özan 1952 Meydancık / Mısırlı doğumlu olup ilkokul mezunudur.

Mustafa Çelik, 1962 Meydancık / Taşköprü doğumlu, ortaokul mezunu (8 yıl), çiftçi, 1 kız, 2 oğlan, 2 torunu var.

Necmettin Subaşı, 1963 Meydancık / Taşköprü doğumlu, ortaokul mezunu (8 yıl), esnaf, 2 kız, 1 oğlan, 1 torunu var.

Nihat Acar, 1958 Ardanuç doğumlu olup Şavşat Meydancık ikametli, lise mezunu, emekli polis, belediye başkanı, 2 oğlu, 1 torunu var.

Osman Akgümüş, 1950 Meydancık / Taşköprü doğumlu, üniversite terk, emekli üç oğlu var.

Sultan Güzel 1943 Meydancık / Mısırlı doğumlu olup, ilkokul 4. Sınıf tan terk.

Şevket Yağcı, 1933 Meydancık / Taşköprü doğumlu, okur – yazar, Yurtdışından emekli, 1 kız, 1 erkek, 2 torunu var.

Türker burhan 1967 Meydancık / Balıklı doğumlu, sınıf öğretmeni, enstitü mezunu.

Kamil Demir, 1955, Meydancık / Mısırlı Köyü doğumlu, ilkokul mezunu, muhtar, esnaf, 3 kız 3 erkek 6 çocuk ve 12 torunu var.